

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Inre säkerhet | Inrikesministeriets publikationer 2022:19

Inrikesministeriets utredning om sotningsreformens konsekvenser

Utredning till riksdagen

Inrikesministeriets publikationer 2022:19

Inrikesministeriets utredning om sotningsreformens konsekvenser

Utredning till riksdagen

Jaana Rajakko

Inrikesministeriet Helsingfors 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Inrikesministeriet

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-324-573-0

ISSN pdf: 2490-077X

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors Finland 2022

Inrikesministeriets utredning om sotningsreformens konsekvenser Utredning till riksdagen

Inrikesministeriets publikationer 2022:19		Tema	Inre säkerhet
Utgivare	Inrikesministeriet		
Författare	Jaana Rajakko		
Språk	svenska	Sidantal	36

Referat

De ändringar i räddningslagen (379/2011) som gäller sotning och sotningstjänster trädde i kraft den 1 januari 2019. I samband med reformen av bestämmelserna om sotning förutsatte riksdagen att reformens konsekvenser ska följas upp särskilt för brandsäkerheten och tillgången till samt kvaliteten och priset på sotningstjänster. Inrikesministeriet lämnade den 22 december 2021 en skriftlig utredning till riksdagens förvaltningsutskott om sotningsreformens utfall.

Denna publikation innehåller utredningen till riksdagen om genomförandet av reformen. Utredningen tar också upp frågor som gäller sotarnas yrkeskompetensregister och ett register över uppgifter om sotning i bostadsfastigheter.

Enligt utredningen har arbetet med att genomföra reformen gått som förväntat och inga överraskande konsekvenser har uppstått. Byggnadsägarna har använt sig av sotningstjänsterna på samma sätt som förut och utbudet av sotningstjänster har varit tillräckligt. Priset på tjänsterna har fortsatt varit skäligt även utanför tätorterna. Nya företag har etablerat sig i branschen och antalet deltagare i utbildningen för sotare har börjat gå upp.

Arbetet med att införa den ändrade lagstiftningen pågår fortfarande delvis eftersom sotningsföretagen och fastighetsägarna inte helt har tillägnat sig de nya tillvägagångssätten efter att distriktssotningen upphörde.

Nyckelord inre säkerhet, sotning, sotare, brandsäkerhet, eldstäder, rökkanaler, underhåll, byggnader, räddningsväsendet

ISBN PDF	978-952-324-573-0	ISSN PDF	2490-077X
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-573-0>

Sisäministeriön selvitys nuohousuudistuksen toimeenpanosta Eduskunnalle annettu selvitys

Sisäministeriön julkaisuja 2022:19		Teema	Sisäinen turvallisuus
Julkaisija	Sisäministeriö		
Tekijä/t	Jaana Rajakko		
Kieli	ruotsi	Sivumäärä	36

Tiivistelmä

Nuohousta ja nuohouspalveluja koskevat pelastuslain (379/2011) muutokset tulivat voimaan 1.1.2019. Eduskunta edellytti nuohousta koskevan lainsäädännön uudistaminen yhteydessä, että nuohousuudistuksen vaikutuksia seurataan erityisesti paloturvallisuuden sekä nuohouspalvelujen saatavuuden, laadun ja hinnan osalta. Sisäministeriö on antanut 22.12.2021 eduskunnan hallintovaliokunnalle sen edellyttämän kirjallisen selvityksen nuohousuudistuksen toteutumisesta.

Tämä julkaisu sisältää eduskunnalle annetun selvityksen nuohousuudistuksen toimeenpanosta. Selvitykseen on sisällytetty myös nuohoojan ammattipätevyysrekisteriä sekä asuinkiinteistöjen nuohoustietojen rekisteriä koskevat seikat.

Selvityksen mukaan nuohousuudistuksen toimeenpano on sujunut ennakoidusti, eikä yllättäviä vaikutuksia ole syntynyt. Rakennusten omistajat käyttävät nuohouspalveluja entiseen tapaan ja nuohouspalveluja on ollut saatavilla riittävästi. Nuohouksen hinta on säilynyt kohtuullisena myös taajamien ulkopuolella. Toimialalle on tullut uusia yrityksiä ja nuohoojien koulutusmäärät ovat kasvussa.

Säädösmuutosten toimeenpano on vielä osittain kesken, koska nuohousyrittäjät ja kiinteistöjen omistajat eivät ole täysin omaksuneet uudenlaisia toimintatapoja piirinuohouksen päätyttyä.

Asiasanat sisäinen turvallisuus, nuohous, nuohoojat, paloturvallisuus, hormit, tulisijat, kunnossapito, rakennus, pelastustoimi

ISBN PDF 978-952-324-573-0 **ISSN PDF** 2490-077X

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-573-0>

Ministry of the Interior's Report on the Effects of the Chimney Sweeping Reform Report submitted to Parliament

Publications of the Ministry of the Interior 2022:19	Subject	Internal security
Publisher	Ministry of the Interior	

Author(s)	Jaana Rajakko	Pages	36
Language	Swedish		

Abstract

Amendments to the Rescue Act (379/2011) concerning chimney sweeping and chimney sweeping services entered into force on 1 January 2019. In connection with the reform of the legislation on chimney sweeping, Parliament required that the effects of the reform be monitored, especially in terms of fire safety and the availability, quality and price of chimney sweeping services. On 22 December 2021, the Ministry of the Interior submitted a written report on the implementation of the chimney sweeping reform to the Administration Committee of Parliament.

This publication contains the report on the implementation of the chimney sweeping reform submitted to Parliament. The report also covers issues concerning a qualifications register for chimney sweeps and a register of information on chimney sweeping in residential properties.

According to the report, the implementation of the chimney sweeping reform has proceeded as anticipated and there have been no unexpected effects. Owners of buildings use chimney sweeping services as before, and there have been enough services available. The prices of chimney sweeping services have remained reasonable even outside built-up areas. New companies have entered the sector, and the number of people in chimney sweeping education is increasing.

The implementation of the legislative amendments is not yet complete, as chimney sweeping entrepreneurs and property owners have not fully adopted the new practices after the end of the district sweeping system.

Keywords internal security, chimney sweeping, chimney sweeps, fire safety, fireplaces, flues, maintenance, buildings, rescue services

ISBN PDF	978-952-324-573-0	ISSN PDF	2490-077X
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-573-0>

Innehåll

	Utredning till riksdagen om sotningsreformens konsekvenser	7
1	Genomförande av sotningsreformen	9
2	Konsekvenser av sotningsreformen	14
2.1	Konsekvenser för antalet bränder	15
2.2	Konsekvenser för fullgörandet av sotningsskyldigheten	16
2.3	Konsekvenser för tillgången till sotningstjänster	18
2.4	Utfärdande av sotningsintyg till kunder	21
2.5	Sotarnas felanmälningar till räddningsverket	22
2.6	Konsekvenser för sotningspriset	23
2.7	Kvaliteten på sotningstjänsterna	26
2.8	Konsekvenser för sotningsföretagen	27
3	Sotningsregister	30
3.1	Registret över sotare	31
3.2	Registret över uppgifter om sotning i bostadsfastigheter.....	32
4	Slutsatser om uppföljningen av genomförandet av sotningsreformen	34
4.1	Hur har lagstiftningen fungerat?	34
4.2	Behov av att utveckla genomförandet.....	34
4.3	Sotningsregister.....	35

UTREDNING TILL RIKSDAGEN OM SOTNINGSREFORMENS KONSEKVENSER

I riksdagens svar (RSv 110/2018 rd) om lagen om ändring av räddningslagen förutsatte riksdagen att regeringen noga följer vilka konsekvenser revideringen av lagstiftningen om sotning har särskilt för brandsäkerheten samt för tillgången, kvaliteten och priserna på sotningstjänster. En skriftlig utredning om genomförandet av reformen ska lämnas till förvaltningsutskottet före utgången av 2021. Riksdagen förutsatte dessutom att regeringen utreder om det i framtiden finns behov av ett sotningsregister och hur en kund som anlitar sotningstjänster kan försäkra sig om att tjänsteleverantören uppfyller behörighetskraven för sotare.

De ändringar i räddningslagen (379/2011) som rör sotning och sotningstjänster¹ trädde i kraft den 1 januari 2019. Till följd av lagändringarna slopades räddningsverkens skyldighet att ordna sotningstjänster inom deras områden. I praktiken innebar det att distrikts-sotningssystemet och prisregleringen av sotningstjänster upphörde. När övergångsperioden löpte ut den 30 juni 2019, övergick man till ett fritt utbud av sotningstjänster i hela landet. Skyldigheten att sota eldstäder och rökkanaler i byggnader, intervallerna mellan sotningarna i bostadshus och kravet på yrkesexamen för personer som utför sotningsarbete förblev oförändrade.

Den 18 januari 2019 tillsatte räddningsavdelningen vid inrikesministeriet en uppföljningsgrupp för sotningsreformen². I uppföljningsgruppen finns företrädare för de centrala myndigheterna, aktörer inom sotningsbranschen och fastighetsbranschen samt organisationer. Gruppens uppgift har varit att främja och följa upp genomförandet av sotningsreformen, stärka och stödja kommunikationen om sotningen samt samla in och utvärdera information om genomförandet och konsekvenserna av lagändringarna. Uppföljningsgruppens mandatperiod löper ut vid utgången av 2021. Gruppen har spelat en viktig roll i genomförandet av lagändringarna.

Inrikesministeriet beställde en utredning av Östra Finlands universitet om vilka konsekvenser ändringarna i sotningsbestämmelserna hade haft för sotningsmarknaden och

1 Lag om ändring av räddningslagen (1078/2018) <https://finlex.fi/sv/laki/alkup/2018/20181078>

2 Uppföljningsgrupp för sotningsreformen, projektnummer SM030:00/2018, <https://intermin.fi/sv/projekt-och-lagberedning/projektsida?tunnus=SM030:00/2018>

konsumentpriserna samt för hur fastigheterna fullgjort sin sotningsskyldighet. Östra Finlands universitet analyserade marknadsföringen av sotningsföretagens tjänster och utvecklingen i fråga om byggnadsbränder samt genomförde enkäter för både sotningsföretag och räddningsverk. Utredningen från Östra Finlands universitet om sotningsreformens konsekvenser för fullgörandet av sotningsskyldigheten och för utbudet av och priset på sotningstjänster gavs ut i statsrådets publikationsserie den 25 augusti 2021³.

Denna utredning utgår från

- De observationer som uppföljningsgruppen för sotningsreformen gjort⁴
- Till utredningen vid Östra Finlands universitet⁵
- Till Omakotiliittos sotningsenkäter 2019, 2020 och 2021⁶
- Till Fastighetsförbundets sotningsenkäter 2019⁷ och 2020⁸
- Till kommentarer som getts via Räddningsverkens partnerskapsnätverks responslänk⁹
- Till medborgarmeddelanden och medborgarförfrågningar som skickats till inrikesministeriet

Uppföljningsgruppen för sotningsreformen behandlade utkastet till utredning på sitt möte den 15 december 2021 och har även skriftligt kommenterat innehållet. Utifrån kommentarerna har anteckningarna i utkastet preciserats. Uppföljningsgruppen var ense om de slutsatser som rörde behovet av att utveckla regleringen och verkställigheten. Synpunkterna på behovet av ett sotningsregister varierar något. Framför allt Sotningsbranschens Centralförbund föreslår inrättande av ett särskilt register över sotare så att det går att hitta pålitliga sotare.

December 2021

3 Inrikesministeriets publikationer 2021:30, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-571-6>

4 Verksamhetsberättelse för uppföljningsgruppen för sotningsreformen 2019–2020 https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/7d5a6c7a-4a9f-483a-8992-c10cffb51cc3/1a8cf7e2-b2a8-4861-83ac-5680682b9abc/MUISTIO_20210422094557.PDF

5 Inrikesministeriets publikationer 2021:30, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-571-6>

6 Omakotiliittos meddelande den 26 november 2021 Välkommen att svara på en sotningsenkät före den 30 november 2021 https://www.omakotiliitto.fi/tietoa_meista/ajankohtaista/uutiset_ja_tiedotteet/tervetuloa_vastaamaan_nuohouskyselyyn_30.11._mennessa.12557.news

7 Resultat från Fastighetsförbundets sotningsenkät 2019 https://www.kiinteistoliitto.fi/media/4664/nuohousuudistuksen_seuranta_2019.pdf

8 Resultat från Fastighetsförbundets sotningsenkät 2020 https://www.kiinteistoliitto.fi/media/5648/nuohousuudistuksen_seuranta_2020_kiinteistoliitto_embargo15122020.pdf

9 Räddningsverkens partnerskapsnätverks webbplats www.pelastuslaitokset.fi

1 Genomförande av sotningsreformen

Genomförandet av sotningsreformen har gått som förväntat. Enligt observationerna från uppföljningsgruppen för sotningsreformen och enligt utredningen vid Östra Finlands universitet har genomförandet av sotningsreformen inte medfört några oväntade effekter eller sådana effekter som inte hade förutsetts redan i regeringens proposition. De långsiktiga konsekvenserna av lagändringarna syns ännu inte.

Bedömningen av genomförandet av sotningsreformen har delvis påverkats av andra sociala förändringar och förändringar i förhållandena. Yrkesutbildningsreformen har förändrat sotarnas utbildningsvägar och möjligheter att utbilda sig. Coronavirusepidemin har påverkat alla underhållsåtgärder i byggnader. Utvecklingen av sättet att ordna sotningstjänster skulle ha krävt ändringar i rutinerna i de flesta sotningsföretag, även om lagändringarna inte hade gjorts.

Enligt övergångsbestämmelserna för sotningsreformen upphörde distriktssotningsavtalen mellan räddningsverket och dem som tillhandahåller sotningstjänster senast den 30 juni 2019. Före lagändringarna hade distriktssotningssystemet upphört i nio räddningsverks områden, antingen helt eller i en del av området. I flera kommuner upphörde dock distriktssotningssystemet helt eller delvis redan i förtid under övergångsperioden eller direkt när den nya lagstiftningen hade trätt i kraft och räddningsverken och de regionala sotningsföretagarna hade upphävt sina avtal i samförstånd.¹⁰ I omkring en tredjedel av kommunerna användes distriktssotningen till utgången av övergångsperioden, den 30 juni 2019.¹¹

Ändringarna i sotningslagstiftningen har väckt stort intresse i medier. Nyheterna om ändringarna i sotningslagstiftningen har spelat en betydande roll i genomförandet av sotningsreformen på både riksnivå och lokal nivå. Kommunikationen om sotningsreformen har lyckats väl.

10 Meddelande från Räddningsverket i Satakunta den 3 januari 2019, https://www.pori.fi/uutinen/2019-01-03_nuohousuudistus-satakunnassa

11 Inrikesministeriets meddelande den 21 januari 2019, Bilaga: Ordnande av sotningstjänster under övergångsperioden, https://intermin.fi/documents/1410869/3723680/nuohouspalvelut_siirtymaaikana_2019.pdf/916b7c91-f239-aa11-5857-96833059c71d/nuohouspalvelut_siirtymaaikana_2019.pdf.pdf/nuohouspalvelut_siirtymaaikana_2019.pdf?t=1547729133000

Tabell 1. Kommunikation om sotningsreformen

Åtgärder	Observationer
<ul style="list-style-type: none"> • Under hela året har information om sotningen förmedlats regelbundet och på många olika sätt via olika kanaler, bland annat av deltagarna i uppföljningsgruppen. • På inrikesministeriets webbplats har man underhållit en omfattande innehållswebbplats om sotning. Efter lagändringarna har inrikesministeriet gett information om sotning genom åtta meddelanden och webbnyheter. • Räddningsverken gav aktivt information om lagändringar under övergångsperioden när sättet att ordna sotningstjänster varierade mellan olika räddningsverk och även inom enskilda räddningsverks områden. • I november 2019 och januari–februari 2020 genomförde Sotningsbranschens Centralförbund genom Brandskyddsfondens finansiering en tvådelad riksomfattande sotningskampanj. I kampanjen <i>Kummalle soitetaan? (Vilken ringer du?)</i>¹² påmindes husägare om att de skulle beställa sotning. • Våren 2020 påminde räddningsväsendets och Sotningsbranschens Centralförbunds kampanjer i sociala medier husägare om att de skulle beställa sotning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mediernas nyheter har varit mångsidiga och särskilt lyft fram lokala förhållanden och perspektiv. I början av 2019 fokuserade nyheterna på lagändringarna, och efter övergångsperioden har fokus legat på reformens konsekvenser och på påminnelserna om sotning. Medierna underströk särskilt att kunden borde få ett sotningsintyg. • Materialet på inrikesministeriets webbplats har ansetts vara bra. Fler instruktioner för sotning bör också finnas på andra aktörers webbplatser. • Informationen till sotningsföretagare har i stort sett byggts på Sotningsbranschens Centralförbunds medlemsinformation och på informationen i medier. Enligt utredningen vid Östra Finlands universitet har Sotningsbranschens Centralförbunds information till sina medlemmar ansetts vara bra. • Husägare bör påminnas om vikten av regelbunden sotning året runt, inte enbart när uppvärmningssäsongen börjar. I kommunikationens innehåll är det också bra att beakta upphörandet av prisregleringen av sotningstjänsterna, vikten av att begära prisinformation om sotning och förvaringen av sotningsintyg.

Vid sotningsreformen slopades räddningsverkens skyldighet att ordna sotningstjänster inom deras områden. Räddningsverkets uppgifter att ge fastigheterna råd och handledning och att övervaka brandsäkerheten, bland annat när det gäller skyldigheten att sota i byggnader, förblev oförändrade. Räddningsverken har i första hand riktat handledningen till dem som använder sotningstjänster, inte nämnvärt till lokala sotningsföretag. Räddningsverkens lagstadgade uppgifter omfattar inte handledning och övervakning av sotningsföretag eller sotningstjänster.

12 Sotningskampanjen *Kummalle soitetaan?* <https://www.facebook.com/nuohoojat.fi/videos/kummalle-soitetaan-mieluummin/617886398816942/>, läst den 27 november 2021

I samband med brandsyner övervakar räddningsverken att skyldigheten att sota i bostadshus fullgörs. Dessutom samlar räddningsverken in data om utförda sotningar genom blanketter för självbedömning av brandsäkerheten i bostadshus. Felanmälningar från sotare hjälper räddningsverket att rikta sin övervakning utifrån riskerna. Räddningsverket gör upp en tillsynsplan för fullgörande av tillsynsuppgifterna.

Sotares skyldighet att underrätta räddningsverket om fel som sotaren observe-rat och som orsakar brandrisk samt om brister som äventyrar sotningsarbetet förblev oförändrad.

Tabell 2. Räddningsverkens handlednings- och tillsynsuppgifter

Åtgärder	Observationer
<ul style="list-style-type: none"> • På alla räddningsverks webbplatser finns en separat lättillgänglig innehållswebbplats om sotning.¹³ • År 2019 ordnade några räddningsverk ett gemensamt möte för de sotare som var verksamma inom räddningsverkens områden. På mötet diskuterades bland annat de förändringar som skulle ske i samband med sotningsreformen. 	<ul style="list-style-type: none"> • I innehållet på räddningsverkens webbplatser är det också bra att beakta anvisningarna till lokala sotare för att lämna in felanmälningar. • Samarbetet mellan räddningsverk och lokala sotningsföretag söker fortfarande sin form. Coronavirusepidemin har delvis utgjort ett hinder för att anordna möten. • Enligt utredningen vid Östra Finlands universitet är det förvånande hur få av de uppgifter som samlats in på blanketterna till hushåll för självbedömning av brandsäkerheten som används vid räddningsverken.

I och med att distriktssotningssystemet och prisregleringen av sotningstjänster upphört har sotningsföretagen varit tvungna att ändra sin marknadsföring så att den motsvarar nuläget. Med tanke på konsumentskyddet övervakar konsumentombudsmannen marknadsföringen av konsumenttjänster och förfarandet vid kundrelationer. Utöver konsumentskyddet ingriper Konkurrens- och konsumentverket i förfaranden som är skadliga för konkurrensen mellan näringsidkare.

Efter lagändringarna har antalet kontakter med Konkurrens- och konsumentverket i fråga om sotning ökat, men har än så länge varit rimligt. Bland responsen förekommer bekymmer för sotarnas kompetens, tillgången till sotningstjänster och sotningsintyg,

¹³ Exempel på ett räddningsverks webbplats: <https://www.phpela.fi/asukkaille/nuohous/>, läst den 27 november 2021

men även för sotningsmeddelanden som delats ut i postlådor. Enligt konsumentombudsmannens riktlinje kan begreppet sotningsmeddelande inte användas vid marknadsföring av sotningstjänster. Ordet hänvisar vilseledande till myndighetsmeddelande och till att konsumenten bör skaffa sig sotning av just det företag som har lämnat in sotningsmeddelandet.

Den 29 juni 2020 meddelade konsumentombudsmannen sitt första avgörande¹⁴ om förfarandena vid marknadsföring av sotningstjänster, om annonseringens igenkännlighet och om informationen om priset på sotningstjänster. Konsumentombudsmannen följer upp hur förfarandena för marknadsföring av sotningstjänster ändras. Om förfarandena inte ändras och bristerna inte korrigeras trots handledning, överväger Konkurrens- och konsumentverket tillsynsåtgärder från fall till fall.

Tabell 3. Förändring i marknadsföringen av sotningstjänster

Åtgärder	Observationer
<ul style="list-style-type: none"> Efter att prisregleringen upphört har sotningsföretagarna fastställt prisgrunderna för sina tjänster själva och utvecklat marknadsföringen av sina tjänster. Sotningsföretagen har skapat och uppdaterat sina webbplatser, där det också är möjligt att beställa sotning. Olika serviceplattformar har skapats för att boka och beställa sotning.¹⁵ Under våren 2021 skickade konsumentombudsmannen ett anvisningsbrev¹⁶ till över fyra hundra sotningsföretag. I brevet förutsatte konsumentombudsmannen att sotningsföretagen skulle ta hänsyn till marknadsföringsgrunderna. Försäkringsbolagen har uppdaterat sina försäkringsvillkor för sotning. 	<ul style="list-style-type: none"> Sotningsföretagen är olika och det finns skillnader i deras verksamhetssätt bland annat i fråga om marknadsföring, kundservice och prissättning. Att dela ut reklam och annonser direkt i postlådor är fortfarande en viktig marknadsföringsmetod. I de lappar som delas ut i postlådor anges vanligen inga priser. I början av 2019 jämfördes sotning med hemförsäljning av renoveringar – ett särskilt bekymmer var de röckkanalsreparationer som såldes i samband med sotningen. En aggressiv hemförsäljning av renoveringar är ett mer omfattande problem, som i större utsträckning har varit föremål för Konkurrens- och konsumentverkets tillsyn.

14 Marknadsföring av sotningstjänster KKV/616/14.08.01.05/19

15 www.talokuntoon.fi, www.nuohousaika.fi, <https://zeckit.com/fi/>

16 Konsumentombudsmannens nyhetsbrev 2/2021 <https://arkisto.kkv.fi/ajankoh-taista/uutiskirjeet/kuluttaja-asiamiehen-uutiskirjeen-arkisto/2021/2-2021-kuluttaja-asiamies-ohjeisti-nuohoojia-markkinoinnista/>

Genomförandet av lagändringarna pågår fortfarande delvis, eftersom sotningsföretagarna och fastighetsägarna inte helt har tillägnat sig nya verksamhets sätt sedan distriktssotningen upphörde. När det gäller sotningsföretag kan branschen redan förväntas ha beaktat de nya kraven på marknadsföring av sotningstjänster. Vanligen går det långsammare för konsumenter att anpassa sig till nya verksamhets sätt.

Coronavirusepidemin har delvis påverkat genomförandet av sotningsreformen och förse-
nat sotningar och andra underhållsåtgärder i byggnader. Den 31 mars 2020¹⁷ rekomen-
derade inrikesministeriet att icke-nödvändig sotning sköts upp till en senare tidpunkt på
grund av coronavirusläget. Rekommendationen ändrades i maj 2020¹⁸ när regeringen
hade beslutat att övergå från omfattande restriktioner till ett kontrollerat slopande av
rekommendationer och restriktioner.

Särskilt under 2020 sköts sotningen i många byggnader upp från våren till hösten, vilket i
allt större utsträckning ledde till överbelastning i sotningstjänsterna och längre sotnings-
intervaller. Även i början av året och hösten 2021 var efterfrågan på sotningstjänster större
än under tidigare år.

I praktiken har epidemiläget och förebyggandet av smittspridning inneburit att man
i förväg har kommit överens om skyddsåtgärder och förfaranden i varje enskilt hus.
Sotningsbranschens Centralförbund gav sotningsföretagen anvisningar om hälso-
säkra förfaranden första gången den 17 mars 2020. Anvisningarna har uppdaterats
regelbundet.¹⁹

17 Inrikesministeriets nyhet den 31 mars 2020 [https://intermin.fi/-/sisaministerio-suosit-
taa-kiinteistojen-nuohouksen-siirtamista-myohemmaksi-koronavirustilanteen-aikana?lang-
uageld=sv_SE](https://intermin.fi/-/sisaministerio-suosit-
taa-kiinteistojen-nuohouksen-siirtamista-myohemmaksi-koronavirustilanteen-aikana?lang-
uageld=sv_SE)

18 Inrikesministeriets nyhet den 14 maj 2020 [https://intermin.fi/-/
rakennusten-nuohous-virusepidemian-pitkittyessa?languageld=sv_SE](https://intermin.fi/-/
rakennusten-nuohous-virusepidemian-pitkittyessa?languageld=sv_SE)

19 Sotningsbranschens Centralförbunds anvisningar om sotning
under coronavirusepidemin den 4 december 2020 [https://nuohoojat.fi/
nuohouksen-suorittaminen-tapahtuu-turvallisesti/](https://nuohoojat.fi/
nuohouksen-suorittaminen-tapahtuu-turvallisesti/)

2 Konsekvenser av sotningsreformen

Generellt sett fungerar sotningstjänsterna i regel som förut och några oväntade konsekvenser har inte uppstått. Husägarna använder sotningstjänsterna på samma sätt som tidigare och tillgången till sotningstjänster har varit tillräcklig. Användarna av sotningstjänster har i regel varit nöjda med den service de fått och sotningspriset har varit fortsatt skäligt, även utanför tätorterna. Alla konsekvenser av reformen syns ännu inte, eftersom sotning i praktiken sker med ett eller tre års mellanrum. Enligt utredningen vid Östra Finlands universitet kan det ta tid innan reformen ger effekt.

Det allmänna syftet med sotningsreformen var att främja byggnaders brandsäkerhet genom att bestämmelserna om sotning förtydligades och uppdaterades. I praktiken gjordes inga ändringar i vare sig skyldigheten att sota i byggnader eller intervallerna mellan sotningarna i bostadshus. Syftet med lagändringarna var dock att underlätta beställningen av en sotningstjänst hos en önskad företagare och att tillhandahålla tjänsten till konsumenten vid lämplig tidpunkt. Syftet med lagändringarna var också att stärka byggnadsägarnas och byggnadsinnehavarnas ansvar för brandsäkerheten. Ett av syftena med att slopa distriktsotningssystemet var att göra det lättare för nya företagare att etablera sig i branschen och att bidra till detta.

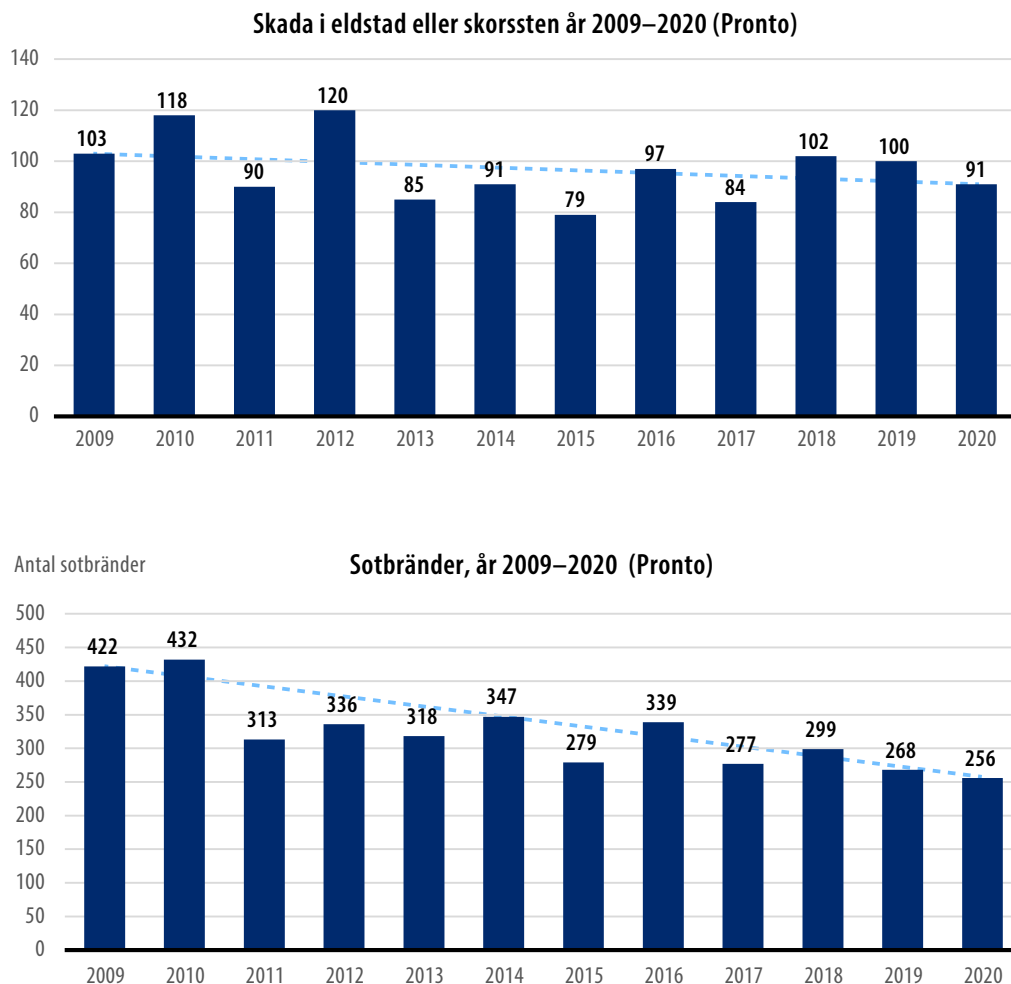
Enligt Omakotiliittos och Fastighetsförbundets enkäter delar sig åsikterna om sotningsreformen bland användare av sotningstjänster både för och emot. Åsikterna påverkas direkt av om det har funnits lokala problem med tillgången till sotningstjänster eller inte. Sotningsföretagens åsikter är delade på samma sätt som bland dem som använder sotningstjänster. Enligt utredningen vid Östra Finlands universitet har de tidigare distriktsotarna, som i första hand påverkats av lagändringarna, en mer negativ inställning till lagändringarna. Räddningsverken har i princip varit nöjda med sotningsreformen.

De tre viktigaste resultaten från utredningen vid Östra Finlands universitet var att sotningen i byggnader har försämrats något, sotarna mer sällan underrättar räddningsverken om fel som de observerat och priserna på sotningstjänster inte har stigit nämnvärt. Uppföljningsgruppens observationer är likadana och ligger i linje med resultaten från utredningen vid Östra Finlands

2.1 Konsekvenser för antalet bränder

Enligt räddningsväsendets statistik²⁰ har bränderna i eldstäder och rökkanaler under de senaste tio åren minskat i samma proportion som antalet bränder i andra byggnader. Statistiken omfattar endast de bränder som räddningsverket har fått larm om. Dessutom kan sotare i samband med sotning se tecken på soteld i rökkanalen, men ingen har ringt nödnumret för att anmäla sotelden. Data om antalet sådana observationer av soteld har inte samlats in.

Figur 1. Bränder i anslutning till eldstäder och rökkanaler 2009–2020 enligt räddningsväsendets statistik.

²⁰ Räddningsväsendets resurs- och olycksstatistik PRONTO <https://prontonet.fi/>

En andel om 15–18 procent av bränderna i byggnader har sitt ursprung i eldstäder eller rökkanaler. Omkring en tredjedel av bränderna i eldstäder och rökkanaler är soteldar, vilket innebär i genomsnitt tre hundra bränder per år, och antalet bränder orsakade av skador på eldstäder och rökkanaler är mindre än hundra per år. År 2020 statistikfördes 256 soteldar och 91 bränder orsakade av skada på eldstad eller på rökkanal.

Enligt en analys som gjorts av Östra Finlands universitet är det inte möjligt att utifrån räddningsväsendets statistik dra slutsatser om hur sotningsreformen har inverkat på brandsäkerheten i byggnader. I brandstatistiken kommer effekten av sotningsreformen på antalet bränder att synas med visst dröjsmål, såvida den överhuvudtaget syns i statistiken. Det som är viktigt för brandsäkerheten i byggnader är att sotningstjänster används regelbundet och att sotningsarbetet utförs på ett professionellt sätt.

I allmänhet kan antalet bränder med ursprung i eldstäder och rökkanaler minska av att eldstäder i dag i mindre utsträckning används som den huvudsakliga uppvärmningsformen. Å andra sidan används eldstäder i större utsträckning som ytterligare uppvärmningsform. Dessutom kan det ha hänt att brandsäkerheten har förbättrats genom en ökad återvinning och en minskad förbränning av sopor bland hushåll.

2.2 Konsekvenser för fullgörandet av sotningsskyldigheten

I sotningsreformen behölls skyldigheten att sota eldstäder och rökkanaler i byggnader oförändrad. Intervallerna mellan sotningarna i bostadshus förblev oförändrade, vilket innebar att behovet av sotningstjänster inte förändrades till följd av lagändringarna. Behovet av sotning av eldstäder och rökkanaler påverkas av hur mycket och på vilket sätt eldstaden används. Om en eldstad inte används eller om användningen av en eldstad tillfälligt har upphört, finns det inget nödvändigt sotningsbehov. Därför behöver oanvända eldstäder inte sotas.

I sotningsreformen kompletterades skyldigheten att sota eldstäder och rökkanaler i byggnader med skyldighet att hålla eldstäder och rökkanaler i sådant skick att de kan användas på ett säkert sätt. I praktiken har detta inneburit att eldstäder ska användas i enlighet med bruksanvisningen och att man måste reagera på sådana fel och brister som sotaren observerat och som kan medföra brandrisk. Sotningsarbetet omfattar inte enbart rengöring av eldstäder och rökkanaler utan även kontroll av eldstädernas och rökkanalernas skick med tanke på brandsäkerheten.

Att ta hand om sotning har alltid varit mycket fastighetspecifikt. Orsakerna till att sotning inte har skett eller att sotningsintervallerna har blivit längre härrör delvis från byggnadsägare, men det har också funnits lokala problem med tillgången till sotningstjänster.

Syftet med räddningsväsendets ansvar att ordna sotningstjänsterna och syftet med prisregleringen var att säkerställa tillgången till sotningstjänster till ett skäligt pris, även i glesbygden. I distriktssotningssystemet ansåg dessutom många att det var myndigheternas eller sotarens ansvar att ta hand om sotningen.

Enligt beräkningar före lagändringarna skulle sotning utföras i omkring 70 procent av byggnaderna, vilket innebar en betydande tillväxtpotential för utbudet av sotningstjänster. Enligt bedömningar under lagberedningen skulle eventuellt även användningen av sotningstjänster kunna öka i takt med att tjänsterna förbättrades och sotningsföretagens marknadsföring ökade.

Tabell 4. Fullgörande av sotningsskyldigheten

Läget före sotningsreformen	Bedömning av nuläget
<ul style="list-style-type: none"> Räddningsverken uppskattade att sotningsutfallet var omkring 80 procent under 2013 och omkring 70 procent under 2016. I de områden som inte omfattades av distriktssotning uppskattades utfallet vara lägre. Genomförandet av sotning varierade stort mellan räddningsväsendets olika områden och inom områdena efter sotningsdistrikt. Som en del av övervakningen av sotningsavtalet lämnade distriktssotarna in sammandrag av utförda sotningar i området till räddningsverket. På så sätt fick räddningsverket en allmän uppfattning om hur skyldigheten att sota i byggnader i området hade fullgjorts. 	<ul style="list-style-type: none"> Enligt Omakotiliittos enkäter om sotning angav 80 procent av de tillfrågade under 2019 att sotning hade utförts. Motsvarande siffra under 2020 var 68 procent, men 10 procent uppgav att de hade för avsikt att beställa sotning i slutet av året. År 2021 angav 76 procent att sotning hade utförts och 6 procent tänkte låta utföra sotning i slutet av året. Försäkringsbolaget If har gjort nästan 15 000 Kunnon koti-huskontroller i hemförsäkringskundernas enfamiljshus²¹. Utifrån observationerna vid kontrollerna hade det i ungefär vart tionde hus gått mer än ett år sedan den senaste sotningen. Enligt Östra Finlands universitet har sotningen av eldstäder och rökkanaler i byggnader på allmänt plan varit oförändrad, men sotningsintervallerna har blivit en aning längre. Kunder kan byta sotningsföretag mellan sotningar och därför har sotningsföretag inte vetskap om sotningsläget. På ett företag kan sotningsvolymen öka, på ett annat företag minska medan sotningsutfallet förblir oförändrat.

21 If Skadeförsäkrings meddelande den 28 oktober 2019 <https://www.sttinfo.fi/tiedote/kiinteiston-omistaja-muistitko-jarjestaa-vuotuisen-nuohouksen-se-on-nykyisin-vastuullasi?-publisherId=69817318&releasId=69868063>

Genom blanketter som skickas till fastigheter för självbedömning av brandsäkerheten övervakar räddningsverken att skyldigheten att sota i byggnader fullgörs i praktiken. I utredningen vid Östra Finlands universitet bedömde räddningsverken att fullgörandet av sotningsskyldigheten hade förbättrats i områden där utbudet av sotningstjänster hade ökat. Enligt utredningen är det förvånande hur få av de uppgifter som samlats in på självbedömningsblanketterna som används vid räddningsverken. På blanketterna begärs inte enbart uppgifter om sotning utan bland annat om fullgörande av skyldigheten att anskaffa och underhålla brandvarnare.

Kommunikation och påminnelser om skyldigheten att sota i byggnader är viktiga för att sotningsskyldigheten ska kunna fullgöras. Problemen med hemförsäljningen och distansförsäljningen har ökat något, eftersom sotning oftast beställs per telefon eller i allt högre grad via onlineplattformar. Detta återspeglas särskilt som ett ökat antal kontakter med konsumentombudsmannen.

Enligt de svar som gavs av sotningsföretagen i utredningen vid Östra Finlands universitet är orsaken till de längre sotningsintervallerna delvis att de flesta sotningsbeställningar görs på hösten, antalet kunder har ökat och fastighetsägarna avsiktligt förlänger sotningsintervallerna. I svaren lyfte företagen också fram att de boende tror att de kan göra sotningen på egen hand eller bestämma sotningsintervallet själva utifrån användningen av eldstaden och sotningsbehovet. Dessutom poängterade de tillfrågade att man helt enkelt bara kan glömma att beställa sotning, om sotaren inte säger om det särskilt. Enligt svaren har coronaepidemin också bidragit till att sotningsintervallerna har blivit längre.

Enligt Omakotiliittos enkät om sotning 2021 hade antalet utförda sotningar ökat med 8 procent jämfört med 2020. Särskilt coronaepidemin bidrog till att sotningarna senarelades under 2020. I enkäten begärdes första gången i år uppgifter om sotningsintervallernas längd. Enligt svaren hade 75 procent av sotningarna gjorts inom ett år efter den senaste sotningen, och 15 procent rapporterade att det hade gått 13–15 månader mellan sotningarna.

2.3 Konsekvenser för tillgången till sotningstjänster

Det har funnits och finns fortfarande skillnader i efterfrågan och tillgången till sotningstjänster mellan olika orter. Lagändringarna uppskattades inte ha några direkta konsekvenser för hur sotarna etablerade sig, eftersom sotarna, såsom de fastigheter som sotades, befann sig på olika orter i landet. På längre sikt beror ett tillräckligt utbud av sotningstjänster i hög grad på om sotarutbildningen väcker intresse så att det är möjligt att få nya professionella sotare i branschen.

Enligt bedömningar under lagberedningen skulle tillgången till sotningstjänster i den nya situationen eventuellt kunna påverkas av att sotningsföretagens storlek ökade och antalet företagare minskade. Enligt bedömningar skulle dock sotningstjänsterna inte nödvändigtvis enbart koncentreras till stora tätorter. Tillgången till sotningstjänster har påverkats avsevärt av om de nuvarande sotningsföretagen har fortsatt att bedriva verksamhet. Om en tidigare distriktssotare har fortsatt sin verksamhet i sitt tidigare område och erbjudit sotningstjänster till sina befintliga kunder, har lagändringarna nästan inte alls påverkat tillgången till sotningstjänster i området. Å andra sidan kan den gamla distriktssotarens starka ställning i området utgöra ett hinder för nya företagare att komma in på marknaden. Det innebär att det i stället inte finns någon ny företagare i området när den gamla distriktssotaren upphör med sin verksamhet.

Trots distriktssotning hade fastigheter tidigare svårt att skaffa sotare i glesbefolkade områden, men även i tätbefolkade områden. Problemen med tillgången har framför allt drabbat glesbygder, till exempel skärgården och regioner med fritidsbostäder. Det är vanligt att bristen på tillräckliga och lättillgängliga sotningstjänster har varit och fortfarande är mycket lokal.

Tabell 5. Tillgång till sotningstjänster

Läget före sotningsreformen	Bedömning av nuläget
<ul style="list-style-type: none"> • På grund av distriktssotningen hade sotarna etablerat sig på olika orter i landet. • Trots att ett sotningsavtal förutsatte sotaren att erbjuda sotningstjänster till alla fastigheter i området, uppstod det lokala problem med tillgången till distriktssotningstjänster, till exempel den enda sotarens semestertider, insjuknande eller andra arbeten. • Vanligen ansvarade distriktssotaren på byggnadsägarens vägnar för att sotningen utfördes regelbundet. Om den tidpunkt som angavs i sotningsbeskedet inte passade, kunde det hända att sotningen uteblev. 	<ul style="list-style-type: none"> • Enligt Omakotiliittos enkäter om sotning är det vanligast att använda en känd sotare. Deltagarna har inte ansett att det blivit svårare att beställa sotare. • Tillgången till sotningstjänster har varit så gott som oförändrad. Bristen på tillräckliga och lättillgängliga sotningstjänster har varit och är fortfarande mycket lokal. • Sotningstjänster efterfrågas och tillhandahålls i ett större geografiskt område än tidigare. På grund av längre restider är antalet objekt som sotas per dag mindre än tidigare. • Jämfört med tidigare ökar efterfrågan på sotningstjänster framför allt på hösten och i början av uppvärmningssäsongen. Sotning kan dock utföras året runt.

I sotningsbranschen har årets högsäsong alltid varit på hösten, i början av uppvärmningssäsongen. Då överskrider efterfrågan på sotningstjänster på många orter tillfälligt det lokala utbudet. Detta återspeglas framför allt i att sotare inte kan ta emot nya beställningar direkt, utan att beställare kan behöva stå i kö innan de får sotning. Det är inget nytt fenomen.

Enligt Omakotiliitto och Fastighetsförbundets sotningsenkäter har tillgången till sotningstjänster varit så gott som oförändrad. Tillgången till sotningstjänster har försämrats mest i glesbygden och skärgården. Visserligen har antalet enkättagare i skärgården varit mycket liten. Enligt Egentliga Finlands räddningsverk har sotningsläget i skärgården i sydvästra Finland inte förändrats och svårigheterna att få sotning i skärgården fortsätter som tidigare.

Enligt enkätsvaren till Omakotiliitto har beställningen av sotningstjänster i regel gått på samma sätt som tidigare. Oftast är det samma sotare som tidigare som utför sotningen i en byggnad, och därför har deltagarna inte ansett att det har blivit nämnvärt svårare att beställa sotning. Enligt svaren 2021 ansåg deltagarna att det jämfört med året innan hade blivit en aning svårare att beställa sotare. Enligt Sotningsbranschens Centralförbund har de sotare som är medlemmar i förbundet i stort sett en oförändrad kundkrets.

Enligt utredningen vid Östra Finlands universitet anser inte alla sotningsföretag att det finns behov av att marknadsföra sotningstjänster, eftersom det finns efterfrågan även utan marknadsföring och den gamla kundkretsen räcker. Konsumenter byter inte lätt tjänsteleverantör och därför påverkas särskilt nya företags kundförvärv av den starka positionen hos aktörer som länge varit verksamma i branschen. Vissa sotningsföretag påminner sina gamla kunder om den årliga sotningen eller har ingått fortlöpande sotningsavtal eller underhållsavtal med fastigheter. Enligt bedömningar under lagberedningen skulle även användningen av sotningstjänster öka i takt med att marknadsföringen av tjänsterna ökade.

Vid räddningsverkens insamling av respons gäller de missnöjda kommentarerna främst tillgången till sotningstjänster. Enligt fritextsvaren är det svårt att få tag i sotare och sotare svarar inte alltid på begäran om kontakt. Om man får tag i en sotare, kan man få en sotningstid om flera månader eller så meddelar sotaren att hen inte tar emot nya kunder. Responsen visar att glesbefolkade områden och ägare till fritidsbostad har problem med tillgången till sotningstjänster. De mest missnöjda kommentarerna har kommit från Västra Nyland.

I utredningen vid Östra Finlands universitet lyfte sotarna i sina svar fram att sotning i byggnader efterfrågades i ett allt större geografiskt område och att sotning beställdes i områden utanför de tidigare distriktssotningsgränserna. Enligt svaren har allt fler beställningar kommit in från områden som ligger längre borta ofta på grund av missnöjet med en tidigare sotning eller därför att en tidigare sotare inte längre tillhandahåller sotningstjänster. Utöver

efterfrågan på sotningstjänster har konkurrensen mellan företagen i området bidragit till att det geografiska verksamhetsfältet har blivit större. Enligt utredningen har det varit och kommer att vara ganska allmänt att sotningsföretags verksamhetsfält blir större.

En liten del av problemen med tillgången till sotningstjänster kan också bero på att sotarna, efter att distriktssotningen upphörde, har fått välja sina kunder. Om en sotningsföretagare sedan förut känner till fastigheterna i ett område, tar sotaren inte nödvändigtvis emot en beställning från en fastighet med eldstäder som är svåra att sota, eller om det har funnits problem med betalningen av en tidigare sotningsräkning.

Överbelastningen i sotningstjänsterna på hösten har beaktats i kommunikationen. På hösten har kunderna inte längre påmints om att de skulle beställa sotning, utan om att de skulle begära prisuppgifter vid beställning av sotning. I informationen har sotarna också understrukt att sotningstjänster kan användas året runt. Enligt sotarna kan de dessutom vanligen bättre tillgodose efterfrågan på sotningstjänster på våren och sommaren²². I informationen har sotarna också som ett alternativ föreslagit en kartläggning av om det skulle vara möjligt att göra en gemensam beställning av en sotare med grannar eller invånare i närområdet. Beställning av sotning i flera byggnader i samma område är mer lockande för ett sotningsföretag än vad sotning i en enskild byggnad är.

2.4 Utfärdande av sotningsintyg till kunder

Sotaren ska ge kunden ett intyg över utfört sotningsarbete. Ett av syftena med lagändringarna var att stärka sotningsintygets betydelse och informativitet. Utifrån sotningsintyget bör kunden kunna känna till vilka åtgärder priset på sotningsarbetet inkluderar och även vid behov kontrollera att innehållet i sotningsarbetet stämmer överens med kraven. Genom ett sotningsintyg kan ägaren till byggnaden vid behov för räddningsmyndigheten eller försäkringsbolaget visa att sotningen har skötts på behörigt sätt.

Allt närmare bestämmelser har utfärdats om underrättelse om sotarens observationer och om angivelse av observationerna i sotningsintyget. I lagändringarna gjordes följande precisering: sådana fel och brister som sotaren observerat och som orsakar brandrisk ska beskrivas och specificeras i sotarens sotningsintyg så att kunden kan vidta behövliga korrigerande åtgärder eller att kunden ska förstå att eldstaden eller rökkanalen inte ska användas, om det finns ett sådant fel i den som medför brandrisk.

²² IM webbnyhet den 2 oktober 2020 https://intermin.fi/-/nuohous-ruuhkautuu-aina-sykyisyisin-vastuu-saannollisesta-nuohouksesta-on-kiinteiston-omistajalla?languageld=sv_SE

Tabell 6. Sotningsintyg

Läget före sotningsreformen	Bedömning av nuläget
<ul style="list-style-type: none"> I praktiken hade sotningsintygen skrivits i form av räkning. Fel och brister som sotaren upptäckt angavs vanligen muntligt till kunden. 	<ul style="list-style-type: none"> Fel och brister som sotaren upptäckt anges vanligen muntligt till kunden. Den allmänna praxisen verkar vara att räkningen och sotningsintyget utgör ett sammansatt dokument. Enligt Omakotiliittos och Fastighetsförbundets enkäter om sotning hade hälften av de tillfrågade 2019 respektive tre fjärdedelar av de tillfrågade 2020 fått ett dokument med titeln sotningsintyg av sotaren. Ett sotningsintyg ska alltid utfärdas.

Enligt Omakotiliittos och Fastighetsförbundets enkäter om sotning har sotarna vid ungefär var tionde sotning informerat kunden om de brister de observerat i samband med sotningen. En femtedel av observationerna har gällt förutsättningarna för sotning, det vill säga takutrustningens och stegarnas skick. Dessutom gällde omkring var femte observation eldstadens skick och var tionde rökkanalens skick. Ungefär 5 procent av de tillfrågade kunde inte säga om sotaren hade upptäckt några risker eller inte. Utifrån sotarnas fritextsvar i utredningen vid Östra Finlands universitet verkar praxis vara att kunden informeras enbart muntligen, om observationen gäller små fel. I sin medlemskommunikation har Sotningsbranschens Centralförbund understrukit att observationerna ska dokumenteras i sotningsbeviset skriftligt bara med tanke på sotarens rättsskydd.

Enligt Sotningsbranschens Centralförbund var ett nytt fenomen under 2021 att kunden endast beställde sotning av rökkanalen hos en sotare och ägaren till byggnaden rengjorde eldstaden på egen hand. Ett sådant sotningsarbete uppfyller inte den sotningsskyldighet som fastställs i räddningslagen. Sotaren kan inte ge kunden ett sotningsintyg över ett partiellt utfört sotningsarbete.

2.5 Sotarnas felanmälningar till räddningsverket

Sotaren ska på samma sätt som tidigare skriftligen underrätta räddningsverket om sådana fel eller brister i eldstaden och rökkanalen som sotaren observerat och som kan medföra brandrisk vid användning av eldstaden eller äventyra ett säkert utförande av sotning. Alla upptäckta fel och brister behöver inte anmälas, utan anmälningsskyldigheten gäller särskilt allvarliga fel som medför brandrisk och allvarliga brister som äventyrar ett säkert utförande av sotning. Räddningsverket ska underrättas om fel, när myndigheten behöver se till att ägaren till byggnaden vidtar behövliga åtgärder med anledning av felet.

Tabell 7. Sotarnas felanmälningar till räddningsverket

Läget före sotningsreformen	Bedömning av nuläget
<ul style="list-style-type: none"> Huruvida en felanmälan lämnades till räddningsverket varierade och berodde i hög grad på enskilda sotare. De flesta anmälningar var anmälningar om en utebliven sotning och om stegar som var i dåligt skick, och en tredjedel av anmälningarna gällde brandrisk. 	<ul style="list-style-type: none"> Huruvida en felanmälan görs varierar och beror på sotaren. En del sotare försummar anmälningskyldigheten. Antalet felanmälningar till räddningsverket har minskat. Sotarna anser också att räddningsverket inte är intresserat av anmälningar. Räddningsverken bör bidra till att anmälningar görs och till exempel på sin webbplats ge tydliga anvisningar eller åtminstone kontaktuppgifter för anmälan.

Före lagändringarna gällde största delen av de fel eller brister som sotarna hade anmält till räddningsverken att sotningen i en byggnad hade uteblivit under distriktssotarens normala sotningsrond. Eftersom sådana anmälningar inte längre görs, kan bedömningen av hur skyldigheten att lämna in en felanmälan har fullgjorts inte direkt återspegla i siffrorna före lagändringen. Redan före lagändringarna gjordes felanmälningar i varierande grad och det berodde i hög grad på hur aktiva enskilda sotare var.

Enligt bedömningen i utredningen vid Östra Finlands universitet har sotarnas villighet att anmäla fel till räddningsverket minskat något sedan ändringarna i lagstiftningen. Utifrån sotarnas svar på enkäten låter många företagare bli att göra en felanmälan till räddningsverket, eftersom de fruktar att anmälan leder till att de förlorar kunden. I fritextsvaren framkom också misstankar om att sotarens anmälan inte leder till några åtgärder från räddningsverkets sida. I svaren framkom dessutom en ovisshet om vem vid räddningsverket felanmälningar skulle lämnas till eller i vilken form.

Enligt utredningen vid Östra Finlands universitet har räddningsverken ansett att antalet felanmälningar från sotarna har minskat efter att distriktssotningssystemet upphört. Räddningsverkens uppfattning är att sotarna tar upp observationerna med kunderna och kunderna korrigerar felen utan att räddningsmyndigheten behöver ingripa.

2.6 Konsekvenser för sotningspriset

När distriktssotningen upphörde, upphörde också prisregleringen av sotningstjänster inom distriktssotningssystemet. Räddningsverken fastställer inte längre prisgrunderna för sotning, utan det görs av varje företagare själv. Prissättningen av sotningen påverkas inte enbart av innehållet i det fastställda sotningsarbetet utan även av det lokala

konkurrensläget, kostnaderna för att tillhandahålla tjänsten och kundernas vana vid den rådande prisnivån.

Enligt bedömningar under lagberedningen skulle den allmänna prisnivån åtminstone i början ligga på nuvarande nivå. Enligt bedömningar kommer dessutom priserna och pris-sättningsmodellerna sannolikt att variera från ort till ort och från företag till företag samt beroende på sotningstidpunkt, när sotningen blir beställningsbaserad.

Tabell 8. Pris på sotning

Läget före sotningsreformen	Bedömning av nuläget
<ul style="list-style-type: none"> I distriktssotningsområdena fastställdes prisgrunderna av räddningsverken (antal enheter, minimienhet). De minimipriser (en eldstad, en rökkanal) som fastställdes av räddningsverken varierade mellan 41 euro och 58 euro. I områden som inte omfattades av distriktssotning fastställde sotningsföretagaren sitt pris själv. Priserna varierade, men var förenliga med distriktssotningspriserna. 	<ul style="list-style-type: none"> Varje sotningsföretagare fastställer sitt pris själv. Enligt Omakotiliittos och Fastighetsförbundets sotningsenkäter har sotningspriserna legat på ungefär samma nivå som tidigare, men en tredjedel anser att priserna har stigit. I Omakotiliittos enkät var snittpriset på sotning 53,60 euro under 2021. I Fastighetsförbundets enkät 2020 var snittpriset 49 euro. Enligt utredningen vid Östra Finlands universitet var det lägsta sotningspriset 39 euro och det högsta 80 euro samt snittpriset 52,40 euro.

Vid uppföljningen av utvecklingen för sotningspriset och vid prisjämförelsen används sotning av en eldstad och dess rökkanal som indikator. Det slutliga priset på sotning i en fastighet beror på antalet eldstäder och rökkanaler som ska sotas.

I Omakotiliittos sotningsenkäter har sotningspriset enligt kundernas svar stigit något under de senaste tre åren. Snittpriset på sotning av en rökkanal och en eldstad var 50,20 euro under 2019, 51,30 euro under 2020 och 53,60 euro under 2021. Under 2021 var medianpriset på sotning detsamma som under 2020, 50 euro. I en utredning som Omakotiliitto låtit KTI Kiinteistöiet Oy göra ombads sotningsföretagare lämna uppgifter om sotningspriserna. Enligt utredningen var snittpriset på sotning 52,20 euro under 2021.

Priset på sotning varierar dock från ort till ort och från sotningsföretag till sotningsföretag. Enligt Omakotiliittos sotningsenkät varierade priset på sotning av en eldstad och en rökkanal mellan 20 euro och 126 euro under 2021. Enligt KTI Kiinteistöiet Oy:s material varierade snittpriset på sotning på olika orter i Finland mellan 45 euro och 58 euro under 2021.

Enligt utredningen vid Östra Finlands universitet har priserna på sotningstjänster med beaktande av den allmänna inflationen inte stigit nämnvärt till följd av lagstiftningsreformen. Trots osäkerheten i enkäterna bekräftar dock resultaten uppfattningen att sotningen i ett vanligt enfamiljshus för närvarande kostar i genomsnitt något över 50 euro.

Mer än det pris som tas ut för sotning har lagändringarna påverkat sotningsföretagens sätt att informera om sina priser. Enligt konsumentlagstiftningen ska priset på en tjänst, oberoende av bransch, alltid vara känt för konsumenten innan tjänsten beställs. Överenskommelse om sotning kan eventuellt ske på flera olika sätt, till exempel per telefon, e-post eller en webbplats, varvid priset eventuellt också kan anges på olika sätt. Konsumentombudsmannen anser att ett företag ska ha en serviceprislista om företaget har en kommersiell webbplats. Om en sotning kan bokas via en webbplats, ska prislistan vara en del av bokningsprocessen. I sotningsannonser som delas ut i postlådor kan priset eventuellt anges som grunddebitering för en eldstad och en rökkanal eller så kan företaget hänvisa till prislistan på sin webbplats.

Före lagändringarna hade fastigheterna i områden som inte omfattades av distriktssotning tämligen få metoder för att jämföra sotningsföretag, eftersom endast få sotningsföretag till exempel på sin webbplats gav information om innehållet i sin tjänst eller om sina priser. Enligt utredningen vid Östra Finlands universitet finns det fortfarande lite information om prissättningen av tjänsterna på sotningsföretagens webbplatser. Vissa företag hade en tydlig och omfattande prislista över olika sotningsarbeten, andra uppgav endast utgångspriset på sotning. Under granskningsperioden hade inte alla sotningsföretag någon prislista på sina webbplatser, utan de uppmanade kunderna att begära en offert. Framst angav företagen priserna i eurobelopp, men en del företag använde fortfarande enhetspriser på samma sätt som under distriktssotningstiden. Enligt resultaten av Omakotiliittos sotningsenkät har byggnadsägarnas prismedvetenhet ökat, vilket delvis bidrar till att det blir mer allmänt att lämna prisuppgifter.

Enligt resultaten från Omakotiliittos och Fastighetsförbundets sotningsenkäter har konsumenterna inte helt uppfattat att prisregleringen av sotningstjänsterna har upphört, eftersom endast omkring hälften av kunderna kontrollerade priset på sotningstjänsten innan de beställde tjänsten. Att en kund använder samma sotare år efter år kan göra att kunden glömmer att kontrollera priset på sotningen eller anser att det inte finns något behov av att få exakt prisinformation. Beställning av en tjänst utan prisinformation kan återspegla konsumenters förtroende för en oförändrad prisnivå och för bekanta sotare.²³ Å

23 Sammandrag av Omakotiliittos och Fastighetsförbundets enkätresultat 2019 <https://intermin.fi/documents/1410869/3723680/Nuohousuudistuksen+seurantahavainnot.pdf/668b904f-8001-753c-7853-790ce82769f5/Nuohousuudistuksen+seurantahavainnot.pdf?t=1579874508000>

andra sidan bör företag, innan en beställning bekräftas, utan särskild begäran från kunden ge information om priset på tjänsten eller information om grunderna för hur priset har fastställts.

2.7 Kvaliteten på sotningstjänsterna

I sotningsreformen behölls kravet på sotare att avlägga yrkesexamen för sotare, det vill säga att vara sotare är ett reglerat yrke. Yrkesexamen ansågs vara en tillräcklig metod för att säkerställa kvaliteten på sotningstjänsterna och sotarens kompetens att utföra sotningsarbete. Syftet har varit att även genom en noggrann reglering av innehållet i sotningsarbetet påverka kvaliteten på sotningsarbetet. Enligt bedömningar skulle konkurrensen mellan sotningsföretagen bidra till att förbättra kvaliteten på kundservicen.

I sotningsarbetet ska sotaren iakttä god sotningssed. Med god sotningssed avses Sotningsbranschens Centralförbunds arbetsanvisningar för sotningstjänster, och anvisningarna är därför bindande för tjänsteleverantörerna. Sotningsbranschens Centralförbund uppdaterade anvisningarna den 12 november 2020²⁴. Vid den senaste uppdateringen togs hänsyn till att sotningsarbetet i epidemisituationer utförs på ett säkert sätt.

Tabell 9. Kvalitet på sotning

Läget före sotningsreformen	Bedömning av nuläget
<ul style="list-style-type: none"> I distriktssotningssystemet behandlade räddningsverken kundernas kontakter om sotningsarbetets kvalitet, arbetets snygghet, kundservicen, försök att nå sotare eller överenskommelse om sotningstidpunkt. Kunderna var i regel nöjda med sotningen. Kundernas vilja att byta distriktssotare till en annan sotare hade emellertid ökat. 	<ul style="list-style-type: none"> Enligt Omakotiliittos och Fastighetsförbundets enkäter har kunderna varit tämligen nöjda med sina sotare och kvaliteten på sotningsarbetet. Nittio procent av de tillfrågade har tyckt att sotningen har utförts väl eller på ett utmärkt sätt. Antalet kontakter med konsumentombudsmannen har ökat, men är rimligt. Beställning av en tjänst utan prisinformation kan återspegla förtroendet för den rådande prisnivån, men också den omständigheten att den tjänst som tidigare tillhandahållits har ansetts vara bra.

²⁴ Sotningsbranschens Centralförbunds arbetsanvisningar för sotningstjänster https://nuohoojat.fi/wp-content/uploads/2020/12/Nuohousty%C3%B6hjeet_12_11_2020.pdf

Sotningstjänsterna omfattas även av de allmänna kvalitetskraven på tjänster enligt 8 kap. i konsumentskyddslagen (38/1978). På grund av konsumentskyddet innehåller räddningslagen tämligen detaljerade bestämmelser om innehållet i sotningsarbetet. De enskilda kontakter som Konkurrens- och konsumentverket fått har gällt sotningens kvalitet, osnygheten efter sotningen och utlämnandet av prisinformation.

En kunds upplevelse av sotningstjänstens kvalitet påverkas inte enbart av det tekniska utförandet av sotningsarbetet utan också av hur kundbetjäningen har lyckats, om marknadsföringen av sotningstjänsten har varit korrekt och om prissättningen av tjänsten har varit tydlig. I utredningen vid Östra Finlands universitet lyfte några sotare i sina svar fram positiva observationer om lagändringens inverkan på sotningsarbetets kvalitet. Sådana observationer var bland annat synerna på att sotarna gör sitt jobb bättre på grund av konkurrensen och bättre än tidigare upplyser kunderna om sotningen.

2.8 Konsekvenser för sotningsföretagen

Ett av syftena med sotningsreformen var att bidra till att nya företagare skulle kunna etablera sig i branschen. I sotningsreformen blev regleringen av sotningsföretagens utövande av näring mindre strikt. Det tidigare kravet på sotare att avlägga yrkesexamen bevarades, vilket gjorde att alla tidigare sotare kunde fortsätta att utöva yrket. Inga andra krav fastställdes för företagsverksamheten.

I samband med lagberedningen uppskattades antalet sotningsföretag öka, eftersom det blev möjligt att starta företagsverksamhet och komma in på marknaden utan att behöva vinna konkurrensutsättningen i sotningsdistriktet. Dessutom förväntades branschen till följd av upphörandet av distriktssotningen locka sotare som hade gått över till andra arbetsuppgifter, till exempel efter att ha förlorat konkurrensutsättningen i sotningsdistriktet. Dessutom skulle det vara enklare att vara sotningsföretagare på deltid.

Enligt Sotningsbranschens Centralförbund registrerades 40 nya sotningsföretag under 2019 och cirka 30 av företagen grundades av distriktssotningsföretagens tidigare anställda. Eftersom det tar cirka två år att avlägga yrkesexamen, började helt nya aktörer komma in i branschen först under 2021.

Tabell 10. Konsekvenser för sotningsföretagen

Läget före sotningsreformen	Bedömning av nuläget
<ul style="list-style-type: none"> I branschen arbetade cirka 400 sotningsföretagare och cirka 700 sotare. Företagen var mikroföretag och tre fjärdedelar var företag med en sotare. Det fanns bekymmer för det lilla antalet sotare, eftersom en del sotare lämnade branschen och antalet sotare som gick i pension var större än antalet sotare som utexaminerades. Sotningsföretag tog inte emot nya läroavtalsstuderande på samma sätt som tidigare och det fanns inga sökande till de avreglerade sotningsdistrikten. Verksamheten i form av distriktssotningsföretag innebar inga risker för företagsverksamheten. 	<ul style="list-style-type: none"> Sotningsbranschens Centralförbund har beräknat att det i dag finns 600–700 sotare. Merparten av företagen är fortfarande lokalt verksamma företag och företag drivs av en enda sotare. Nya företag har etablerats i branschen. I början startades företagen av anställda som redan hade arbetat i branschen, men nu har branschen även nya aktörer. Utbildningen av sotare väcker intresse och efter en nedgång ökar antalet studerande. Efter reformen av yrkesutbildningen finns det fler alternativ att avlägga examen. Trots att skyldigheten att sota i byggnader skapar en solid grund för sotningsföretagens verksamhet, har konkurrensläget medfört normala risker för företagsverksamheten i branschen.

Reformen av yrkesutbildningen ändrade sotarutbildningens struktur så att den är förenlig med den övriga yrkesutbildningen. Utbildningsstyrelsen har uppdaterat grunderna för examen. I dag finns det fler alternativ att avlägga examen, till exempel värmeanläggningsinstallatören kan komplettera sin kunskap och även skaffa sig sotarens kompetens. Arbetslivsorienterade studier är en viktig del av yrkesutbildningen. Sotningsbranschens Centralförbund har utvecklat den utbildning som förbereder för examina inom sotningsområdet samt den fortutbildning som förbundet tillhandahåller. För närvarande ordnas sotarutbildning aktivt av tre yrkesläroanstalter, nämligen Tammerfors, Seinäjoki och Kouvola. Under 2020 utexaminerades sotare på dessa läroanstalter samt i Helsingfors och Norra Karelen. Tredje (Tammerfors) har en lång tradition som utbildare av sotare.

Enligt Sotningsbranschens Centralförbund har antalet studerande ökat efter att lagändringarna trätt i kraft, vilket för sin del beskriver hur attraktiv branschen och företagsverksamheten är. I vissa regioner har det till och med rått brist på läroavtalsstuderande. Man har till exempel försökt åtgärda bristen på arbetskraft i Egentliga Finland genom ett separat rekryteringsprojekt vid arbets- och näringsbyrån. Å andra sidan är det svårt för nya sotare att komma in i branschen, eftersom det är svårt att skaffa sig en läroavtalsplats.

Enligt en rapport från arbetslivskommissionen för husteknik utexaminerades 35 nya sotare under 2018 och 38 under 2019²⁵. Enligt Utbildningsstyrelsen utexaminerades 47 sotare under 2020. I sin bedömning har Arbetslivskommissionen för husteknik framfört oro för om antalet läroavtalsplatser inom kompetensområdet sotning är tillräckliga i förhållande till antalet utbildningsanordnare. Eftersom en sotare arbetar självständigt utan uppsikt av en erfaren sotare direkt efter att ha avlagt examen, är det viktigt med att ha erfarenhet av en genuin arbetsmiljö under studietiden.

Enligt utredningen vid Östra Finlands universitet sysselsatte merparten av sotningsföretagen (86 procent av 114 deltagare) inte en enda läroavtalsstuderande vid svarstidpunkten. Enligt svaren från sotningsföretagen behövde företagen inga läroavtalsstuderande, eftersom företaget ansåg att det fanns tillräckligt med arbete för endast en sotare. På grund av kostnaderna för en läroavtalsstuderande är företagen inte särskilt villiga att rekrytera läroavtalsstuderande. Dessutom är företagen rädda för att de utbildar en potentiell konkurrent, och det ansågs vara mer riskfritt att anställa en studerande direkt från bekantsskapskretsen. Vissa företag förhöll sig mer positiva till rekryteringen av läroavtalsstuderande, om företaget behövde extra arbetskraft på grund av en ökad kundkrets. Utbildning av extra arbetskraft ansågs också vara ett alternativ när man ville minska en företagarsotares arbetsmängd eller utbilda en efterträdare för arbetet.

Allteftersom sotningsföretagens storlek ökar kan antalet sotningsföretagare minska, men antalet sotare som arbetar med sotning ökar. Enligt utredningen vid Östra Finlands universitet är inställningarna till rekrytering av läroavtalsstuderande mer positiva i större företag än vad de är i mindre företag. I svaren poängterade sotarna att besluten om att öka antalet anställda också påverkades av andra tjänster som företaget tillhandahöll, bland annat efterfrågan på ventilationsrengöring.

25 Lägesbild 2018–2019, Arbetslivskommissionen för husteknik <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/talotekniikan-tyoelamatoimikunnan-tilannekuva-2018-2019.pdf>

3 Sotningsregister

I sitt uttalande förutsatte riksdagen även en utredning av ett register över sotarkompetens och ett register över sotning i bostadsfastigheter. Behovet av ovannämnda register för sotningsområdet bedömdes vid beredningen av regeringens proposition. Registerbehov och registerönskemål som anknutit till sotning har även framförts vid uppföljningsgruppens uppföljning, och framför allt Sotningsbranschens Centralförbund har aktivt lyft fram registerbehoven.

För konsumenter som använder sotningstjänster handlar registret över sotarkompetens i praktiken om att hitta kontaktinformation till sotare. För sotningsföretag handlar registrering av sotare om övervakning av att sotningstjänster inte tillhandahålls utan kompetens att utföra sotningsarbete. Avläggandet av yrkesexamen för sotare är ingen garanti för att företaget agerar ansvarsfullt eller följer reglerna bland annat vid marknadsföringen eller prissättningen av tjänster.

Ett register över sotning i bostadsfastigheter har föreslagits för att det ska vara möjligt att närmare följa upp hur skyldigheten att sota i byggnader fullgörs och hur fel i eldstäder och rökkanaler utvecklas. Dessutom är företag intresserade av registeruppgifterna till exempel i syfte att rikta marknadsföring av tjänster.

I samband med genomförandet av sotningsreformen har det inte framkommit några faktorer eller sådana nya synpunkter som skulle ha krävt nya bestämmelser om registren. Kostnaderna för inrättande av nya register som endast anknyter till sotning, det tekniska genomförandet och den myndighet som skulle ha varit en lämplig registerförare har inte börjat utredas närmare. Läget har inte förändrats jämfört med vad som under riksdagsbehandlingen av sotningsreformen konstaterades om registerbehoven och genomförandet av registren. De registerprojekt som är under utveckling, bland annat datasystemet för den byggda miljön²⁶, har ännu inte kommit så långt att det finns information om omfattningen av registreringen av underhållsuppgifter under användningen av en byggnad.

26 Datasystemet för den byggda miljön www.ym.fi/ryhti

3.1 Registret över sotare

Sotaryrket är ett reglerat yrke. En förutsättning för att utöva yrket är examen inom sotningsområdet, men några andra kompetenskrav och behörighetsvillkor har inte föreskrivits. Det finns inte heller några bestämmelser om att kompetensen ska verifieras för en myndighet, och verksamhet som sotare eller tillhandahållande av sotningstjänster är inte heller någon lagstadgad verksamhet som kräver en anmälan eller ett tillstånd. Därför saknas ett myndighetsregister över sotare och företag inom sotningsbranschen.

I samband med lagberedningen ansågs det inte vara motiverat att föreskriva att verksamhet som sotare ska kräva en anmälan eller ett tillstånd. De register som förs av myndigheter är vanligtvis kopplade till att antingen yrkesutövande eller tillhandahållande av tjänster kräver en anmälan eller ett tillstånd. Då består ett register av uppgifter som i en verksamhetsanmälan eller en tillståndsansökan lämnats till myndigheten. En del av registeruppgifterna ska eventuellt kunna vara tillgängliga som en offentlig informationstjänst.

För sotningsföretag handlar registrering av sotare om tillsyn över ett reglerat yrke och om övervakning av att sotningstjänster inte tillhandahålls utan kompetens att utföra sotningsarbete. Sotningsbranschens Centralförbund och Konkurrens- och konsumentverket har fått ett antal kontakter där det misstänks att personer som inte haft en sådan behörighet för sotare som krävs i räddningslagen har arbetat som sotare. Ett sotarregister ska göra det enklare att granska om sådana bluffsotare finns, men undanröjer inte dem. Ur kundens synvinkel ska sotarregistret underlätta beställningen av sotare och delvis kunna bidra till att skyldigheten att sota i byggnader fullgörs. Å andra sidan ska de registrerings- och handläggningsavgifter som sotningsföretag ska betala sannolikt prisas in i konsumentpriset på sotning.

I princip är kunderna nöjda med den sotningstjänst de fått och har inte haft något behov av att tvivla på sotarens kompetens eller skicklighet. Enligt Omakotiliittos enkäter om sotning är det vanligast att använda en känd sotare.

Kontroll av yrkesexamen för sotare bör inte göras av den som beställer sotning, utan det är tjänsteleverantören som har bevisningsansvaret. Sotningstjänster får såsom andra tjänster inte annonseras med felaktiga eller vilseledande uppgifter. Tillhandahållande av tjänster utan föreskriven kompetens har tolkats som en sådan vilseledande marknadsföring av tjänster. I samband med tillsynen över marknadsföringen av sotningstjänster kan Konkurrens- och konsumentverket begära en redogörelse för avläggande av yrkesexamen för sotare.

Användare av sotningstjänster ska eventuellt främst använda registret som söktjänst för att kunna hitta sotare i en viss region. För närvarande kan kontaktinformation till sotare hittas i olika tjänstekataloger, och olika serviceplattformar har skapats för bokning och

beställning av sotning.²⁷ Till exempel erbjuder Sotningsbranschens Centralförbund²⁸ sina medlemsföretag möjlighet att marknadsföra sina tjänster via en söktjänst på förbundets webbplats.

Vid uppföljningen av genomförandet av sotningsreformen har det inte framkommit några sådana nya synpunkter eller problem att det, för att lösa dem, skulle ha varit motiverat att föreskriva att utövande av sotaryrke eller tillhandahållande av tjänster kräver en anmälan eller ett tillstånd.

Om registreringen av sotare uttryckligen syftade till att kontrollera sotarnas yrkesskicklighet och kompetens, skulle en frivillig personcertifiering, som skulle genomföras av sotningssektorn i samarbete med certifieringsorganet, vara ett beaktansvärt utvecklingsalternativ. Personcertifiering är vanlig inom byggbranschen och fastighetsbranschen.

3.2 Registret över uppgifter om sotning i bostadsfastigheter

När det gäller registrering av uppgifter om sotning i bostadsfastigheter har det föreslagits att sotarna skulle registrera sotningsuppgifterna antingen i räddningsverkens system, i fastighetsregistret eller i något annat riksomfattande register. Ett register över sotning i bostadsfastigheter ska vara avsett för en närmare övervakning av att skyldigheten att sota i byggnader fullgörs och för uppföljning av hur fel i eldstäder och rökkanaler utvecklas. Under lagberedningen lyftes det fram att registreringen av sotningsuppgifter också skulle kunna underlätta fastighetshandeln.

I fråga om nya byggnader krävs utarbetande av drifts- och underhållsanvisningar, men byggnadsägarna har inte ålagts att i anvisningarna anteckna några underhållsåtgärder under byggnadens livscykel. Trots att några bestämmelser inte har utfärdats om en uttrycklig skyldighet för byggnadsägare att lagra sotningsintyg, kan det generellt taget antas att sotningsintyget är ett sådant dokument som fogas till fastighetens underhållshandlingar.

På grund av tillsynen över sotningsskyldigheten behöver uppgifter om sotning inte registreras, eftersom syftet med räddningsmyndighetens tillsynsuppgift inte är att med den

²⁷ www.talokuntoon.fi, www.nuohousaika.fi, <https://zeckit.com/fi/>

²⁸ Tjänst för medlemsföretagen i Sotningsbranschens Centralförbund <https://nuohoojat.fi/etsi-lahin-omanuohooja/>

noggrannhet att det för varje eldstad finns en aktuell uppgift om när sotningen har utförts kontrollera att skyldigheten att sota i byggnader fullgörs. Eftersom skyldigheten att sota eldstäder och rökkanaler inte gäller oanvända eldstäder och rökkanaler, ska uppdateringen av sotningsuppgifterna kräva en lagstadgad skyldighet för byggnadsägare att anmäla om en eldstad har använts eller inte.

Antalet fastigheter som ska sotas är omkring 1,27 miljoner och i fastigheterna finns sammanlagt omkring 3,5 miljoner eldstäder. Antalet uppgifter som årligen ska föras in i registret blir då tämligen stort. Om sotningsföretagen blev ansvariga för registreringen av sotningsuppgifterna, skulle det vara en ny administrativ uppgift vars kostnader sannolikt prisas in i konsumentpriset på sotning.

Företagen är intresserade av uppgifterna om sotning i bostadsfastigheter till exempel i syfte att rikta marknadsföring av sotningstjänster eller i större utsträckning i syfte att utnyttja uppgifter om användning och underhåll av byggnader. Rätten att registrera uppgifter om sotning i fastigheter ska inte automatiskt innebära rätt att läsa uppgifter om underhåll av fastigheter.

Det är inte ändamålsenligt att inrätta ett separat register som endast är avsett för lagring av sotningsuppgifter. Vid miljöministeriet pågår ett omfattande projekt kring datasystemet för den byggda miljön (Ryhti-projektet)²⁹. Syftet med projektet är att samla in data om byggnader under hela livscykeln i digitalt format som kan utnyttjas på riksnivå. Dessutom ger framstegen i projekten för digitalisering i fastighetsbranschen nya möjligheter att lagra sotningsuppgifter i en elektronisk servicebok.

Vid en brandutredning som utförs av räddningsverket bedöms orsaken till branden. Dessutom utreds i behövlig omfattning bland annat de faktorer som inverkat på att branden brutit ut och spritt sig samt de skador som branden orsakat. Sotarnas felanmälningar till räddningsverken om de fel som medfört risk för brand lagras i räddningsverkens övervakningsregister. Övervakningsapplikationen för räddningsverken utvecklas för närvarande och målet är att de uppgifter som förts in i räddningsverkens övervakningsregister även i fortsättningen ska kunna användas för att identifiera riksomfattande riskinformation.

När det gäller registreringen av sotningsuppgifter har det inte framkommit några nya synpunkter vid uppföljningen av genomförandet av sotningsreformen, och behovet av ett separat register över sotningsuppgifter eller alternativa genomförandesätt har inte utretts närmare.

29 Datasystemet för den byggda miljön www.ym.fi/ryhti

4 Slutsatser om uppföljningen av genomförandet av sotningsreformen

4.1 Hur har lagstiftningen fungerat?

Genomförandet av sotningsreformen har gått som förväntat, och några oväntade effekter har inte uppstått. Husägarna använder sotningstjänsterna på samma sätt som tidigare och tillgången till sotningstjänster har varit tillräcklig. Användarna av sotningstjänster har i allmänhet varit nöjda med den tjänst de fått. Priset på sotning har varit fortsatt rimligt, även utanför tätorterna. Nya företag har kommit in i branschen och volymerna för utbildningen av sotare ökar.

Efter lagändringarna har utförandet av sotningen i byggnader enligt bedömningar försämrats något och i vissa fall har sotningsintervallerna blivit längre. Sotningsföretag underrättar mer sällan räddningsverken de fel som medför risk för brand och som företagen upptäckt i eldstäder och rökkanaler. Priset på sotning stiger, men förändringarna har inte varit särskilt stora. Det finns brister i sotningsföretagens verksamhet när det gäller marknadsföringen av sotningstjänster och utlämnandet av prisinformation. Dokumentationen om sotning för kunden bör förbättras ytterligare.

Slutsats 1: För närvarande finns det inget behov av att göra några ändringar i räddningslagens bestämmelser om sotning.

4.2 Behov av att utveckla genomförandet

Genomförandet av lagändringarna pågår fortfarande delvis, eftersom sotningsföretagarna och fastighetsägarna inte helt har tillägnat sig nya verksamhets sätt sedan distriktssotningen upphörde. De långsiktiga konsekvenserna av sotningsreformen syns ännu inte.

- Det finns ett behov av att även framöver förmedla mångsidig och regelbunden information om sotning av eldstäder och rökkanaler i byggnader. Utöver sotningsskyldigheten finns det fortfarande behov av att förmedla information om att prisregleringen har upphört, om behovet av ett sotningsintyg och om att sotaren inte kommer och sotar om en sotning inte har beställts.

- Information om sotning, både för konsumenter och för sotare, bör finnas i större omfattning på olika organs webbplatser. (Vid genomförandet är ministeriets webbplats inte det viktigaste källmaterialet.)
- Sotarens observationer om sådana fel och brister i eldstaden eller rökkanalen som medför risk för brand ska anmälas till räddningsverket. Det bör finnas enhetliga grunder för anmälan om fel och brister som medför risk för brand. Detta kräver åtgärder av både sotare och räddningsverk.
- För att en fungerande och jämlik konkurrens ska vara möjlig ska sotningsföretagen lämna öppen information om priserna på sina tjänster och vid marknadsföring av sotning agera enligt lagstiftningen.
- Det finns ett behov av att bygga ett varumärke för sotningsbranschen för att nya studerande ska bli intresserade av branschen och för att tillgången till sotningstjänster även i framtiden ska vara tillräcklig. Branschen ska kunna marknadsföras exempelvis genom företagets tillväxtpotential, eftersom efterfrågan på sotningstjänster har säkrats genom skyldigheten att sota i byggnader.
- Det finns ett behov av att för branschen utarbeta tekniska anvisningar för sotningsarbete och även gemensamma anvisningar om marknadsföring av sotningstjänster och om prisinformation till kunden.

Slutsats 2: Vid utvecklingen av sotningsbranschen bör branschen själv inta en större roll i främjandet av att sotningen utförs och i spridningen av nya förfaranden, så att verksamheten inom branschen blir mer enhetlig och betydelsen av sotning inte glöms.

Slutsats 3: De olika aktörerna bör fortsätta den mångsidiga informationen om sotning.

4.3 Sotningsregister

Trots att Konkurrens- och konsumentverket som ny typ av anmälan har fått anmälningar om misstanke om en sotares behörighet, har det i samband med genomförandet inte framkommit att tillhandahållandet av sotningstjänster utan sotarkompetens, förutom i enskilda fall, är omfattande eller att fenomenet ökar på ett oroväckande sätt. Konkurrens- och konsumentverket följer upp de anmälningsuppgifter i datasystemen och använder dem till exempel för att rikta tillsyn. I samband med tillsynen över marknadsföringen av sotningstjänster kan Konkurrens- och konsumentverket begära en utredning om avläggande av yrkesexamen för sotare.

Slutsats 4: Det är inte motiverat att öka regleringen av sotarens näringsverksamhet genom skyldighet att anmäla inledande av verksamhet. En frivillig personcertifiering som utförs av branschen själv kan eventuellt vara ett mer verkningsfullt och effektivt utvecklingsalternativ.

Utifrån räddningsväsendets statistik är antalet bränder orsakade av eldstäder och rökkanaler mindre än hundra per år och antalet soteldar orsakade av rökkanaler mindre än 300. Utifrån observationerna vid uppföljningen använder fastighetsägarna sotningstjänster nästan lika ofta som tidigare. Uppgifter om räddningsväsendets larmuppdrag förs in i räddningsväsendets åtgärdsregister och vid alla bränder bedömer räddningsverket orsaken till branden. Sotarnas felanmälningar lagras i räddningsverkens övervakningsregister.

Slutsats 5: Av brandsäkerhetsskäl finns det inget behov av att inrätta ett separat register över uppgifter om sotning i byggnader och inte heller att föreskriva ytterligare skyldigheter för byggnadsägare och sotare.

Slutsats 6: Den nuvarande skyldigheten för sotare att underrätta räddningsverket om fel som medför risk för brand bör fullgöras bättre än nu.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäministeriö PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Inrikesministeriet PB 26, 00023 Statsrådet

www.intermin.fi